

Utbildningsutskottets betänkande 1989/90:UbU13

Anslag till grundskolor, m.m.

1989/90
UbU13

ÅTTONDE HUVUDTITELN

I detta betänkande behandlas förslag som regeringen förelagt riksdagen i proposition 1989/90:100 bilaga 10 (utbildningsdepartementet) under avsnitt B. Skolväsendet punkt B 11. Bidrag till driften av grundskolor m.m. jämte motioner.

Propositionen

Regeringen har under punkt B 11 (s. 124–136) föreslagit

15. att riksdagen godkänner vad som i propositionen förordats om undervisning i hemspråk och studiehundledning på hemspråk för elever i fristående skolor,

16. att riksdagen godkänner vad som i propositionen förordats om minskning av statsbidraget till sjukförsäkringsavgift och folkpensionsavgift för grundskolan fr.o.m. redovisningsåret 1989/90,

17. att riksdagen godkänner vad som i propositionen förordats om inriktningen av utvecklingsarbetet med stöd av medel för särskilda utvecklingsinsatser,

18. att riksdagen godkänner vad som i propositionen förordats om disposition av bidrag till särskilda utvecklingsinsatser,

19. att riksdagen till Bidrag till driften av grundskolor m.m. för budgetåret 1990/91 anvisar ett förslagsanslag på 21 368 700 000 kr.

Motionerna

1989/90:Ub203 av Olof Johansson m.fl. (c) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om likvärdiga ekonomiska resurser för kommunerna i ett kommande statsbidragssystem,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om högst 25 elever i varje klass,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att avskaffa det särskilda basresursmedeltalet för mellanstadiet,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om 25 som delningstal för klasser med elever från såväl låg- som mellanstadiet,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om grundskolans indelning i stadier,

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utväxling av stimulansbidrag,

9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om stimulansbidrag med 100 000 000 kr. till läro-medel.

1989/90:Ub215 av Karin Starrin och Gunnar Björk (c) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utformningen av ett nytt statsbidragssystem,

2. att riksdagen hos regeringen begär en ökning av statsbidraget för lärarlöner i grundskolan till att täcka hälften av kostnaderna för det totala skolväsendet.

1989/90:Ub219 av förste vice talman Ingegerd Troedsson m.fl. (m) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag till nya statsbidragsbestämmelser till kristna och andra fristående grundskolor och gymnasieskolor utifrån principen om att stöd skall utgå på samma sätt som stöd utgår till skolor i offentlig regi.

Motiveringen återfinns i motion 1989/90:So608.

1989/90:Ub225 av Ann-Cathrine Haglund m.fl. (m) vari yrkas

2. att riksdagen hos regeringen begär förslag till nytt elevreiterat statsbidragssystem i enlighet med vad i motionen anförts.

1989/90:Ub226 av Ann-Cathrine Haglund m.fl. (m) vari yrkas

1. att riksdagen hos regeringen begär förslag om ökade valmöjligheter på högstadiet i enlighet med vad i motionen anförts.

1989/90:Ub269 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag om överlevnadsbidrag till vissa nedläggningshotade skolor för budgetåret 1990/91 på tilläggsbudget.

1989/90:Ub283 av Erling Bager m.fl. (fp) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär en översyn av bestämmelserna för bidrag till de två estniska skolorna så att riksdagens beslut om statsbidragens andel kan upprätthållas.

1989/90:Ub289 av Mona Saint Cyr och Margareta Gard (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av att skapa ökade förutsättningar för att driva små skolor på landsbygden och behovet av ett annorlunda bidragssystem.

1989/90:Ub306 av Eva Goës m.fl. (mp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om statsbidrag till de fristående skolorna.

1989/90:Ub310 av Larz Johansson m.fl. (c) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om skolans språkundervisning (delvis),
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om kvalitetshöjande åtgärder inom grundskolan,
4. att riksdagen till överlevnadsstöd till fristående skolor anvisar 10 000 000 kr.

1989/90:Ub317 av Lars Werner m.fl. (vpk) vari yrkas

1. att riksdagen för budgetåret 1990/91 anslår 2 milj.kr. utöver regeringens förslag till anslaget B 11. Bidrag till driften av grundskolor m.m., för utvecklingsarbete för att främja elevers inflytande i enlighet med vad som i motionen anförts,
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att språkvalet i grundskolan bör utökas med fler valmöjligheter,
4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om försöksverksamheten med dubbelt tillval i grundskolans högstadium,
5. att riksdagen beslutar att för budgetåret 1990/91 anslå 1 milj.kr. utöver regeringens förslag för utvecklingsarbete i anslutning till försöksverksamheten med dubbelt tillval till anslaget B 11. Bidrag till driften av grundskolor m.m.,
7. att riksdagen till särskilt stöd till skolor i glesbygd för budgetåret 1990/91 anslår 10 milj.kr.,
9. att riksdagen till lokalt utvecklingsarbete i skolan, i enlighet med vad som i motionen anförts, för budgetåret 1990/91 anslår 34 milj.kr. utöver regeringens förslag till anslaget B 11. Bidrag till driften av grundskolor m.m.,
10. att riksdagen till syo-verksamheten i grundskolan, i enlighet med vad som i motionen anförts, för budgetåret 1990/91 anslår 50 milj.kr. utöver regeringens förslag till anslaget B 11. Bidrag till driften av grundskolor m.m.,
12. att riksdagen till minskade undervisningsgrupper i grundskolan, i enlighet med vad som i motionen anförts, för budgetåret 1990/91 anslår 250 milj.kr. utöver regeringens förslag till anslaget B 11. Bidrag till driften av grundskolor m.m.,
13. att riksdagen hos regeringen begär förslag om en plan för hur klasstorleken successivt skall minska till maximalt 25 elever i hela grundskolan,
14. att riksdagen beslutar att delningstalet för B-klasser åk 3/4 skall vara detsamma som för lågstadiet,
15. att riksdagen för budgetåret 1990/91 till anslaget B 11. Bidrag till driften av grundskolor m.m. anslår 16 milj.kr. utöver regeringens förslag för att B-klasser åk 3/4 inte skall vara större än 25 elever.

1989/90:Ub318 av Ylva Johansson m.fl. (vpk) vari yrkas

1. att riksdagen för kompletteringsfortbildning för lärarna för budgetåret 1990/91 anslår 30 milj.kr. utöver regeringens förslag till anslaget B 11. Bidrag till driften av grundskolor m.m.

1989/90:Ub323 av Britta Sundin och Bo Forslund (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om dubbelt tillval i grundskolans högstadium.

1989/90:Ub326 av Stig Gustafsson m.fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om övergångsbestämmelser för vissa lärare.

1989/90:Ub801 av Carl Bildt m.fl. (m) vari yrkas

6. att riksdagen hos regeringen begär förslag till nytt statsbidragssystem för skolan i enlighet med vad i motionen anförts.

1989/90:Ub804 av Claes Roxbergh m.fl. (mp) vari yrkas

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att pågående utredning om ett nytt statsbidragssystem för skolan bör inriktas på ett i huvudsak elevrelaterat bidrag, som kan disponeras fritt av den enskilda skolan,

23. att riksdagen beslutar att statsbidrag under budgetåret 1990/91 från anslaget B 11. Bidrag till driften av grundskolor m.m. skall gälla lika för de fristående skolorna enligt vad i motionen anförts.

1989/90:Ub807 av Bengt Westerberg m.fl. (fp) vari yrkas

5. att riksdagen hos regeringen begär förslag om ett elevanknutet statsbidragssystem för grundskolan,

6. att riksdagen hos regeringen begär förslag till nya statsbidragsbestämmelser till de fristående skolorna enligt de riktlinjer som presenterats i motionen,

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om fortbildningsstöd till lärare vid fristående skolor med statsbidrag,

19. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om återinförande av statsbidrag till tjänster som huvudlärare och institutionsföreståndare,

21. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ökad möjlighet till språktillval på grundskolans högstadium och om gymnasieskolans språkprogram (delvis),

25. att riksdagen beslutar att inte anslå några medel till samlad skoldag och därmed under anslaget B 11 anslår 18 milj.kr. mindre än vad regeringen föreslagit.

1989/90:Ub818 av Rune Rydén m.fl. (m, fp, c, mp) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om två främmande språk som tillval i grundskolan utöver det obligatoriska ämnet engelska.

1989/90:Ub825 av Ann-Cathrine Haglund m.fl. (m) vari yrkas

14. att riksdagen till Bidrag till driften av grundskolor m.m. för den del av förstärkningsresursen som avser undervisning anvisar 822,5 milj.kr. utöver regeringens förslag samt att anslaget finansieras i enlighet med vad som i motionen anförts,

15. att riksdagen beslutar att 66 milj.kr. avseende Särskilda utvecklingsinsatser under anslaget Bidrag till driften av grundskolor m.m. i stället skall tillföras den del av förstärkningsresursen som avser undervisning,

16. att riksdagen beslutar att under anslaget Bidrag till driften av grundskolor m.m. överföra 400 milj.kr. från den icke undervisningsbundna delen av förstärkningsresursen till den del som avser undervisning samt att till Fortbildning m.m. överföra 100 milj.kr.,

17. att riksdagen beslutar att från anslaget Bidrag till driften av grundskolor m.m. för den del som avser kompletteringsutbildning till anslaget Fortbildning m.m. överföra 66 milj.kr.,

18. att riksdagen beslutar att från anslaget Bidrag till driften av grundskolor m.m. för den del av anslaget för Lokal skolutveckling som avser fortbildning till anslaget Fortbildning m.m. överföra 255 milj.kr.,

19. att riksdagen till Bidrag till driften av grundskolor m.m. för den del som avser undervisning i hemspråk samt stödundervisning i svenska för budgetåret 1990/91 anvisar 894 000 000 kr.,

20. att riksdagen till Bidrag till driften av grundskolor m.m. för budgetåret 1990/91 anvisar ett förslagsanslag av 21 260 900 000 kr.

Utskottet

Enligt förordningen (1978:345) om statsbidrag till driftkostnader för grundskolan m.m. lämnas statsbidrag till kostnader för driften av grundskolan i huvudsak i form av *basresurser* och *förstärkningsresurser*. För varje skolenhet beräknas antalet basresurser med hänsyn till antalet elever i varje årskurs av grundskolan vid enheten. Förstärkningsresurser lämnas med dels 0,5194 veckotimmar per elev för insatser för undervisning, dels 0,1107 veckotimmar per elev för andra särskilda insatser. Vidare lämnas *tilläggsbidrag* för vissa kostnader, främst vikariekostnader, med viss procentsats av statsbidraget för bas- och förstärkningsresurserna (7,1 % för redovisningsåret 1988/89). Härutöver lämnas bidrag för *vissa särskilda ändamål*, bl.a. skolledningsfunktioner, viss stödundervisning samt hemspråksundervisning, och för vissa *arbetsgivaravgifter*.

Från anslaget betalas vidare kostnader för statsbidrag enligt förordningen (1982:608) om statsbidrag till lokal skolutveckling m.m. Även för detta bidrag gäller ett förskotts- och slutregleringsförfarande.

Ur anslaget utgår bidrag till godkända fristående skolor för skolpliktiga elever.

Ur anslaget utgår vidare bidrag till lokalt utvecklingsarbete på grundskolans mellanstadium och högstadium, försöksverksamhet med datorn som pedagogiskt hjälpmedel, centralt och regionalt utvecklingsarbete med dataundervisning i skolan, utvecklingsarbete med kultur i skolan, utvecklingsarbete med samlad skoldag i grundskolan, åtgärder för undervisning i ämnet matematik, extra bidrag till studie- och

yrkesorientering i glesbygd och bidrag till praktisk arbetslivsorientering i glesbygd samt för fortbildning av lärare i anslutning till lärarutbildningsreformen.

1989/90:UbU13

Särskilda utvecklingsinsatser i grundskolan

I propositionen föreslås att 66 milj.kr. anvisas för särskilda utvecklingsinsatser i grundskolan. Detta nya bidrag föreslås ersätta tidigare stimulansbidrag till lokalt utvecklingsarbete på grundskolans mellan- och högstadium om 32 milj.kr., utvecklingsarbete med kultur i skolan om 16 milj.kr. och utvecklingsarbete med samlad skoldag i grundskolan om 25 milj.kr. Det kan enligt föredragande statsrådet ifrågasättas om det är rationellt att hantera flera relativt små bidrag var för sig. Länskolnämnderna skall enligt propositionen i fortsättningen få disponera ett anslagsbelopp för utvecklingsinsatser inom det egna länet, sedan det samlade anslagsbeloppet fördelats av skolöverstyrelsen (SÖ) på nämnderna. De särskilda utvecklingsinsatserna skall enligt föredragande statsrådet avse bl.a. kultur i skolan, projekt som avser samverkan mellan skola och skolbarnomsorg samt viss ämnessamverkan på högstadiet, exempelvis inom miljöundervisningen, jämte elevaktiva arbetsformer och arbetssätt på detta stadium. Vissa riktlinjer för fördelningen av föreslagna medel redovisas i propositionen.

I motion 1989/90:Ub825 (m) yrkande 15 delvis avvisas regeringens förslag. Statens bidrag till skolväsendet bör enligt motionärerna inte vara riktat på detta sätt utan satsas på den del av förstärkningsresursen som avser undervisning. Enligt motion 1989/90:Ub807 (fp) yrkande 25 delvis bör förslaget bidrag till särskilda utvecklingsinsatser minskas med 18 milj.kr. och uppgå till 48 milj.kr. för nästa budgetår. Enligt motion 1989/90:Ub203 (c) yrkande 8 delvis bör de särskilda utvecklingsinsatserna nu inriktas på i första hand två områden, nämligen miljöområdet och frågor som hänger samman med skolans internationalisering. Ett bidrag om 25 milj.kr. föreslås för dessa ändamål. I motion 1989/90:Ub317 (vpk) yrkande 9 föreslås slutligen ett till 100 milj.kr. förhöjt belopp för särskilda utvecklingsinsatser i grundskolan.

Utskottet vill med anledning av motionsyrkandena anföra följande.

Av budgetpropositionen (bil. 10 s. 134) framgår att ifrågasvarande bidrag skall kunna stimulera till konkreta samverkansprojekt inom t.ex. miljöundervisningen. Av läroplan för grundskolan (Lgr 80) framgår vidare att skolan skall ge eleverna insikter i internationella frågor (s. 15, 31 och 60). Mot denna bakgrund och med hänvisning till vad som i budgetpropositionen (bil. 10 s. 132–135) anförts om hur bidraget till särskilda utvecklingsinsatser skall användas avstyrker utskottet ifrågasvarande motionsyrkanden och tillstyrker regeringens förslag.

Försöksverksamhet med dubbla valalternativ på grundskolans högstadium

SÖ har föreslagit att verket skall bemyndigas att medge försöksverksamhet med dubbelt tillval på grundskolans högstadium genom timplanejämkning, om den timplanejämkning som fordras uppgår till högst

nio stadieveckotimmar. Försöksverksamheten innebär att eleverna kan samtidigt välja både ett andra främmande språk och ett lokalt tillvalsämne. I propositionen biträds inte förslaget om bemyndigande. Statsrådet vill avvakta en av SÖ aviserad redovisning av pågående försöksverksamhet.

Enligt motion 1989/90:Ub317 (vpk) yrkandena 3 och 4 bör försöksverksamheten med dubbelt tillval utökas för att senare kunna ligga till grund för en förändring av det nuvarande tillvalet. Andra språk än tyska och franska, t.ex. spanska, bör också kunna komma i fråga för val. Även i motion 1989/90:Ub323 (s) framhålls att det är viktigt att skolan genom ett system med dubbelt tillval kan tillgodose elevers behov av ett friare val på högstadiet. Ökade valmöjligheter på högstadiet efterlyses också i motion 1989/90:Ub226 (m) yrkande 1. Enligt motion 1989/90:Ub310 (c) yrkande 1 bör det vara möjligt att läsa ytterligare ett främmande språk på högstadiet. En sådan ordning skulle lägga en bättre grund för gymnasieskolans språkprogram där tiden oftast är alldeles för kort för de tillkommande språken. I motionerna 1989/90:Ub807 (fp) yrkande 21 och 1989/90:Ub818 yrkande 1 (m, fp, c, mp) framhålls värdet av att elever också får möjlighet att studera två främmande språk utöver engelska om de så önskar. I vår internationalsiserade värld får språkkunskaper enligt motionärerna en ökad betydelse.

Enligt vad utskottet erfarit har kontakt förevarit mellan utbildningsdepartementet och SÖ i den av SÖ aktualiserade tillvalsfrågan. Utskottet förutsätter att dessa kontakter resulterar i att en utökad försöksverksamhet med två tillvalsämnena genom timplanejämkning kommer till stånd på högstadiet redan fr.o.m. läsåret 1990/91. När det gäller tillval av språk utgår utskottet ifrån att, liksom i nuvarande försöksverksamhet, spanska skall kunna komma i fråga, om tillgången på timresurser och behöriga lärare gör detta möjligt. Härmed får berörda yrkanden i motionerna 1989/90:Ub317 och 1989/90:Ub323 anses vara tillgodosedda, varför de avstyrks. Även motionerna 1989/90:Ub226 yrkande 1, 1989/90:Ub310 yrkande 1 delvis, 1989/90:Ub807 yrkande 21 delvis och 1989/90:Ub818 yrkande 1 avstyrks.

Nytt statsbidragssystem för grundskolan m.m.

Riksdagen har under innevarande riksmöte behandlat frågan om ett framtida statsbidragssystem för grundskolan (prop. 1989/90:41, bet. UbU9, rskr. 58). I utskottets betänkande (s. 8) anfördes bl.a. följande.

En grundläggande förutsättning för att upprätthålla en likvärdig standard inom skolan är att staten även fortsättningsvis svarar för en betydande del av skolans finansiering. Det kräver enligt utskottets mening ett specialdestinerat statsbidrag till kommunerna för skolverksamheten. Utskottet förutsätter att detta specialdestinerade statsbidrag utformas så att någon kostnadsövervältring från staten på kommunerna ej kommer att ske. Vid konstruktionen av det nya statsbidraget måste man därför utgå från minst samma bidragsnivå som vid tidpunkten för det fulla kommunala huvudmannskapets ikraftträdande.

Ett nytt statsbidragssystem måste enligt utskottets mening bygga på principen att alla kommuner ges likvärdiga förutsättningar för att bära sitt ansvar. Till detta ansvar hör att skolan skall vara likvärdig i bemärkelsen att den skall ge alla elever en god utbildning oavsett faktorer som bostadsort, ekonomiska förhållanden, kön och social bakgrund. Utan att vara uttömmande vill utskottet ange några förhållanden som åtminstone måste beaktas vid konstruktionen av ett nytt statsbidragssystem. Regionala skillnader mellan olika landsdelar är betydande i vårt land. Dessa bör givetvis beaktas. Geografiska skillnader mellan kommuner, såsom stor glesbygd, speciella kommunikationsproblem m.m., bör speglas i ett statsbidragssystem. Elevrelaterade faktorer såsom antalet elever, andel och antal elever med särskilda behov elever av skilda slag, elever med annat hemspråk än svenska, m.m.) måste likaledes tillmätas betydelse. För att en likvärdig standard skall kunna upprätthållas över hela landet i ett längre perspektiv är det vidare enligt utskottets mening viktigt att vid utformningen av statsbidraget för grundskolan inom en kommun som ett riktmärke ha en klasstorlek på högst ca 25 elever. Detta riktmärke får inte ses som ett delningstal.

Härutöver vill utskottet ånyo (jfr bet. 1988/89:UbU13 s. 14–16, rskr. 1988/89:282) framhålla som angeläget att vid konstruktionen av ett nytt statsbidrag den särskilda normeringen av medeltalet elever per basresurs för grundskolans mellanstadium avvecklas.

Slutligen är det likaledes viktigt för en likvärdig standard att den samlade skolledarresursen i en kommun, givetvis sedd i relation till skolväsendets volym, inte sänks under den nuvarande nivån.

Utskottet föreslår att riksdagen med anledning av proposition 1989/90:41 och motionerna 1989/90:Ub3 yrkande 2 delvis, 1989/90:Ub6 samt 1989/90:Ub8 yrkandena 3, 4, 5 och 6 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om utformningen av ett nytt statsbidrag till grundskolan m.m.

I ett antal motioner behandlas nu frågor, som berör utformning av det nya statsbidragssystemet för grundskolan.

I motionerna 1989/90:Ub801 (m) yrkande 6, 1989/90:Ub289 (m), 1989/90:Ub807 (fp) yrkande 5 och 1989/90:Ub804 (mp) yrkande 2 föreslås nuvarande statsbidragssystem i princip ersatt av en särskild *grundresurs per elev*. Synpunkter på hur *ett basresurssystem m.m.* bör vara utformat i framtiden framförs i motionerna 1989/90:Ub203 (c) yrkandena 1, 3, 4, 5 och 6 (högst 25 elever i varje klass, avskaffande av det särskilda basresursmedeltalet för mellanstadiet, samma delningstal för samtliga årskurser i grundskolan m.m.) och 1989/90:Ub317 (vpk) yrkandena 13 och 14 (uppdrag till regeringen att lägga fram en plan för successiv minskning av klasstorleken till maximalt 25 elever i hela grundskolan, 25 som delningstal för klass med elever från såväl låg- som mellanstadiet).

Utskottet anser att riksdagen, i avvaktan på förslag till ett nytt statsbidragssystem för grundskolan, bör avslå samtliga ifrågasvarande motionsyrkanden. Vidare erinrar utskottet om att enligt 13 § förordningen om statsbidrag till driftkostnader för grundskolan m.m. (1978:345) skall basresurstilldelningen för nästkommande budgetår vara fastställd senast den 1 april. Det är därför inte praktiskt genomförbart att mer generellt förändra den fastställda klassorganisationen för läsåret 1990/91.

I propositionen föreslås att det skall vara möjligt för en kommun att räkna in elever vid statsbidragsberättigade fristående skolor i underlaget för statsbidrag till *hemspråksundervisning och studiehandledning på hemspråket*. En sådan kommun skall efter överenskommelse med den fristående skolan antingen kunna erbjuda dessa elever undervisning vid kommunens skolor, alternativt överföra medlen till den fristående skolan.

Utskottet tillstyrker förslaget. Samtidigt förutsätter utskottet att ett från en kommun till en fristående skola överfört statsbidrag används för hemspråksundervisning enligt de regler som gäller för sådan undervisning i grundskolan.

När en fristående skola förklarats berättigad till *statsbidrag* (jfr bet. UbU 1987/88:14 s. 10–13), utgör detta bidrag drygt 40% av det genomsnittliga statsbidraget per elev i grundskolan (prop. 1982/83:1 s. 31–32, 43 och 45, UbU 1982/83:10 s. 15). Bidraget är elevrelaterat.

I motion 1989/90:Ub269 (fp) konstateras att de fristående skolorna fortfarande har ekonomiska problem trots statsbidraget, eftersom bidraget är mycket lågt jämfört med bidragen till det kommunala skolväsendet. Motionärerna tror visserligen att de fristående skolornas ekonomiska situation kommer att förbättras i och med införandet av ett nytt statsbidragssystem för skolväsendet i början av 1990-talet men konstaterar samtidigt att det ekonomiska läget för skolor med den lägsta bidragsnivån nu är mycket prekärt, bl.a. för Waldorfskolorna. Flera skolor hotas av konkurs. För stat och kommun innebär nedläggningar av fristående skolor att eleverna som gått där måste beredas plats i grundskolan, vilket enligt motionärerna är mer kostsamt för stat och kommun än att se till att de fristående skolorna kan leva vidare. I avvaktan på ett nytt statsbidragssystem för den obligatoriska skolan föreslår motionärerna — på tilläggsbudget för 1990/91 — ett särskilt överlevnadsbidrag till fristående skolor som har den lägsta bidragsnivån. Likartade resonemang förs i motionerna 1989/90:Ub310 (c) yrkande 4 och 1989/90:Ub804 (mp) yrkande 23. I den förstnämnda föreslås i avvaktan på en kommande proposition om nya statsbidragsregler ett speciellt bidrag i form av ett överlevnadsstöd för budgetåret 1990/91, omfattande 10 milj.kr. Enligt den sistnämnda motionen bör riksdagen besluta att statsbidrag redan fr.o.m. budgetåret 1990/91 skall utgå från grundskoleanslaget till fristående skolor på samma grunder som till kommunala skolor.

Utskottet har tidigare (bet. UbU 1986/87:12) konstaterat att nivån på statsbidraget till fristående skola självfallet inte är en gång för alla given. Utskottet utgår från att frågan om statsbidrag till godkänd fristående skola behandlas i det nu pågående statsbidragsarbetet inom regeringskansliet. Med hänvisning härtill avstyrker utskottet motionerna 1989/90:Ub269, 1989/90:Ub310 yrkande 4 och 1989/90:Ub804 yrkande 23 om ett temporärt stöd.

Med motsvarande motivering avstyrker utskottet likaledes ett antal motioner som tar upp frågan hur statsbidraget för fristående skolor bör

vara utformat på längre sikt, nämligen motionerna 1989/90:Ub225 (m) yrkande 2 och 1989/90:Ub219 (m), 1989/90:Ub807 (fp) yrkandena 6 och 7 och 1989/90:Ub283 (fp) samt motionen 1989/90:Ub306 (mp). I samtliga motioner föreslås ett elevrelaterat bidrag på samma nivå som statsbidraget till kommunens skolväsende, när en skola blivit godkänd av länskolnämnd i enlighet med skollagens bestämmelser.

Anslaget

Utskottet tillstyrker regeringens förslag om minskning av statsbidraget till sjukförsäkringsavgift och folkpensionsavgift för grundskolan fr.o.m. redovisningsåret 1989/90.

I budgetpropositionen föreslås att riksdagen till Bidrag till driften av grundskolor m.m. för budgetåret 1990/91 anvisar 21 368 700 000 kr.

I motion 1989/90:Ub825 (m) yrkandena 14, 15 delvis, 16, 17, 18, 19 och 20 föreslås att anslaget förs upp med 21 260 900 000 kr., dvs. att anslaget minskas med 107 000 000 kr. jämfört med regeringens förslag. Motionärerna har i tidigare sammanhang föreslagit dels en överföring av vissa medel från förevarande anslag till anslaget Fortbildning m.m. (— 413,3 milj.kr.), dels en överföring av medel från anslaget Särskilda insatser inom skolområdet till förevarande anslag (+ 320 milj.kr.). Vidare föreslår motionärerna under förevarande anslag en minskning av resurserna för hemspråksundervisning och stödundervisning i svenska samt en överföring till förstärkningsresursens undervisningsbundna del av *dels* vissa medel från förstärkningsresursens icke undervisningsbundna del, *dels* hela beloppet för särskilda utvecklingsinsatser.

I motion 1989/90:Ub807 (fp) yrkande 25 delvis föreslås en minskning av det av regeringen föreslagna bidraget till särskilda utvecklingsinsatser med 18 milj.kr.

I motion 1989/90:Ub203 (c) föreslås dels en minskning av det av regeringen föreslagna bidraget till särskilda utvecklingsinsatser med 41 milj.kr. (yrkande 8 delvis), dels införande av ett stimulansbidrag om 100 milj.kr. till läromedel (yrkande 9).

I motionerna 1989/90:Ub317 (vpk) yrkandena 1, 5, 7, 9 delvis, 10, 12 och 15 samt 1989/90:Ub318 (vpk) yrkande 1 begärs 3 milj.kr. till visst utvecklingsarbete, 10 milj.kr. till skolor i glesbygd och 34 milj.kr. till särskilda utvecklingsinsatser utöver regeringens förslag samt 30 milj.kr. till kompletteringsfortbildning utöver regeringens förslag. Vidare bör enligt motionärerna syverksamheten förbättras genom ett särskilt medelstillskott (+ 50 milj.kr.) och klass med elever från såväl låg- som mellanstadiet ha talet 25 som delningstal (+ 16 milj.kr.). Slutligen föreslås 250 milj.kr. för nästa budgetår för att minska undervisningsgruppernas storlek i grundskolan.

Utskottet avstyrker de i motionerna 1989/90:Ub203 yrkande 8 delvis, 1989/90:Ub807 yrkande 25 delvis och 1989/90:Ub825 yrkandena 14, 15 delvis, 16, 17, 18, 19 och 20 föreslagna anslagsförändringarna. Av statsfinansiella skäl avstyrks de förslag till anslagsökningar, som förordas i motionerna 1989/90:Ub203 yrkande 9, 1989/90:Ub317 yrkandena

1, 5, 7, 9 delvis, 10, 12 och 15 samt 1989/90:Ub318 yrkande 1. Riksdagen bör till Bidrag till driften av grundskolor m.m. för budgetåret 1990/91 anvisa ett förslagsanslag på 21 368 700 000 kr.

1989/90:UbU13

Övrigt

I motion 1989/90:Ub807 yrkande 31 begärs att statsbidrag till tjänster som huvudlärare och institutionsföreståndare återinförs i grundskolan.

Utskottet vill med anledning av motionsyrkandet anföra följande.

Riksdagen avslog vid riksmötet 1987/88 (bet. UbU 1987/88:3) ett liknande yrkande. Utskottet framhöll bl.a. att det nya systemet med lärare som har specialfunktioner, som tillämpats sedan läsåret 1982/83, innebär vissa fördelar genom att tillgängliga resurser kan utnyttjas på ett mera flexibelt sätt än tidigare. Skolledningsorganisationen kan därmed anpassas till lokala förutsättningar och behov.

Utskottet har inte funnit att något nytt har framkommit i ärendet som bör föranleda riksdagen att ändra sitt tidigare ställningstagande. Samtidigt vill utskottet hänvisa till 1987 års budgetproposition (prop. 1986/87:100 bil. 10 s. 97 f.) där föredragande statsrådet understryker vikten av att det finns väl fungerande ämnesinstitutioner i skolan. Med det anförda avstyrker utskottet motion 1989/90:Ub807 yrkande 31.

Riksdagen har fattat beslut om *läartjänster i grundskolan* och regler för behörighet till dessa. Beslutet avser såväl personer som genomgått utbildning på grundskollärlinjen som befintliga lärare i skolväsendet (prop. 1987/88:100, bet. UbU 12, rskr. 203). I samband med beslutet om kommunalt huvudmannaskap för lärare m.fl. på skolområdet gav riksdagen som sin mening regeringen till känna att det är viktigt att det vid införandet av kommunalt reglerade tjänster för lärare, skolledare, biträdande skolledare och syofunktionärer liksom nu finns regler för behörighet till samtliga dessa tjänster (bet. 1989/90:UbU 9, rskr. 58).

Med hänvisning till vad som redovisats anser utskottet att motion 1989/90:Ub326, i vilken begärs att behörighetsbestämmelser till tjänst i grundskolan snarast utarbetas, är tillgodosedd. Motionen avstyrks därför.

Hemställen

Utskottet hemställer

1. beträffande *särskilda utvecklingsinsatser*

att riksdagen med avslag på motionerna 1989/90:Ub203 yrkande 8 delvis, 1989/90:Ub317 yrkande 9 delvis, 1989/90:Ub807 yrkande 25 delvis och 1989/90:Ub825 yrkande 15 delvis godkänner vad som i proposition 1989/90:100 förordats om inriktningen av utvecklingsarbetet med stöd av särskilda medel samt disposition av bidrag till ändamålet,

res. 1 (m)

res. 2 (fp)

res. 3 (c)

res. 4 (vpk)

2. beträffande *försöksverksamhet med dubbla valalternativ på grundskolans högstadium*

att riksdagen avslår motionerna 1989/90:Ub226 yrkande 1, 1989/90:Ub310 yrkande 1 delvis, 1989/90:Ub317 yrkandena 3 och 4, 1989/90:Ub323, 1989/90:Ub807 yrkande 21 delvis och 1989/90:Ub818 yrkande 1,

res. 5 (m)

res. 6 (fp, c)

3. beträffande *ett framtida statsbidragssystem för grundskolan m.m.*

att riksdagen avslår motionerna 1989/90:Ub203 yrkandena 1, 3, 4, 5 och 6, 1989/90:Ub215, 1989/90:Ub289, 1989/90:Ub310 yrkande 3, 1989/90:Ub317 yrkandena 13 och 14, 1989/90:Ub801 yrkande 6, 1989/90:Ub804 yrkande 2 och 1989/90:Ub807 yrkande 5,

res. 7 (m, fp, mp)

res. 8 (c)

4. beträffande *undervisning i hemspråk och studiehandledning på hemspråk för elever i fristående skolor*

att riksdagen godkänner vad som förordats i proposition 1989/90:100,

5. beträffande *överlevnadsbidrag till fristående skolor med låg statsbidragsnivå*

att riksdagen avslår motionerna 1989/90:Ub269, 1989/90:Ub310 yrkande 4 och 1989/90:Ub804 yrkande 23,

res. 9 (m, fp)

res. 10 (c)

res. 11 (mp)

6. beträffande *ett framtida statsbidragssystem för fristående skolor*

att riksdagen avslår motionerna 1989/90:Ub219, 1989/90:Ub225 yrkande 2, 1989/90:Ub283, 1989/90:Ub306 samt 1989/90:Ub807 yrkandena 6 och 7,

res. 12 (m, fp, mp)

7. beträffande *statsbidraget till sjukförsäkringsavgift m.m.*

att riksdagen godkänner vad som i proposition 1989/90:100 förordats om minskning av statsbidraget till sjukförsäkringsavgift och folkpensionsavgift för grundskolan fr.o.m. redovisningsåret 1989/90,

8. beträffande *anslagsbeloppet*

att riksdagen med bifall till proposition 1989/90:100 och med avslag på motionerna 1989/90:Ub203 yrkandena 8 delvis och 9, 1989/90:Ub317 yrkandena 1, 5, 7, 9 delvis, 10, 12 och 15, 1989/90:Ub318 yrkande 1, 1989/90:Ub807 yrkande 25 delvis och 1989/90:Ub825 yrkandena 14, 15 delvis, 16, 17, 18, 19 och 20 till *Bidrag till driften av grundskolor m.m.* för budgetåret 1990/91 anvisar ett förslagsanslag på 21 368 700 000 kr.,

res. 13. (m)

res. 14 (fp)

res. 15 (c)

res. 16 (vpk)

9. beträffande *huvudlärare och institutionsföreståndare*
att riksdagen avslår motion 1989/90:Ub807 yrkande 19,

10. beträffande *bestämmelser för behörighet till tjänster i grundskolan*
att riksdagen avslår motion 1989/90:Ub326.

Stockholm den 19 april 1990

På utbildningsutskottets vägnar

Lars Gustafsson

Närvarande: Lars Gustafsson (s), Helge Hagberg (s), Ann-Cathrine Haglund (m), Lars Leijonborg (fp), Lars Svensson (s), Birgitta Rydle (m), Ingvar Johnsson (s), Margareta Israelsson (s), Berit Löfstedt (s), Birger Hagård (m), Carl-Johan Wilson (fp), Marianne Andersson i Vårgårda (c), Björn Samuelson (vpk), Eva Goës (mp), Ingegerd Wärnersson (s), Jan Björkman (s) och Marianne Jönsson (c).

Reservationer

1. Särskilda utvecklingsinsatser (mom. 1)

Ann-Cathrine Haglund, Birgitta Rydle och Birger Hagård (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 6 börjar med "Av budgetpropositionen" och slutar med "regeringens förslag" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att regeringens förslag om en särskild anslagspost Särskilda utvecklingsinsatser, omfattande 66 milj. kr., bör avvisas. Enligt utskottets uppfattning bör dessa medel föras över till den del av förstärkningsresursen som avser undervisningsinsatser, eftersom skolans resurser bör koncentreras på att ge eleverna goda kunskaper och färdigheter. Vad utskottet här anfört bör riksdagen med bifall till motion 1989/90:Ub825 yrkande 15 delvis samt med avslag på proposition 1989/90:100 och motionerna 1989/90:Ub203 yrkande 8 delvis, 1989/90:Ub317 yrkande 9 delvis och 1989/90:Ub807 yrkande 25 delvis som sin mening ge regeringen till känna.

dels att moment 1 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

1. beträffande *särskilda utvecklingsinsatser*

att riksdagen med bifall till motion 1989/90:Ub825 yrkande 15 delvis samt med avslag på proposition 1989/90:100 och motionerna 1989/90:Ub203 yrkande 8 delvis, 1989/90:Ub317 yrkande 9 delvis och 1989/90:Ub807 yrkande 25 delvis som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

2. Särskilda utvecklingsinsatser (mom. 1)

1989/90:UbU13

Lars Leijonborg och Carl-Johan Wilson (båda fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 6 börjar med "Av budgetpropositionen" och slutar med "regeringens förslag" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att anslagsposten Särskilda utvecklingsinsatser bör föras upp med 48 milj.kr. för nästa budgetår, dvs. med ett med 18 milj.kr. lägre belopp än det som regeringen föreslagit. Bakgrunden till ställningstagandet är att utskottet delar den åsikt som under flera år framförts av folkpartiet, nämligen att något statsbidrag till samlad skoldag inte behövs. Det anslagsbelopp utskottet sålunda förordar, 48 milj.kr., motsvarar de tidigare stimulansbidragen till lokalt utvecklingsarbete på mellan- och högstadiet om 32 milj.kr. och till utvecklingsarbete med kultur i skolan om 16 milj.kr. Vad utskottet här anfört bör riksdagen med bifall till motion 1989/90:Ub807 yrkande 25 delvis samt med avslag på proposition 1989/90:100 och motionerna 1989/90:Ub203 yrkande 8 delvis, 1989/90:Ub317 yrkande 9 delvis och 1989/90:Ub825 yrkande 15 delvis som sin mening ge regeringen till känna.

dels att moment 1 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

1. beträffande *särskilda utvecklingsinsatser*

att riksdagen med bifall till motion 1989/90:Ub807 yrkande 25 delvis samt med avslag på proposition 1989/90:100 och motionerna 1989/90:Ub203 yrkande 8 delvis, 1989/90:Ub317 yrkande 9 delvis och 1989/90:Ub825 yrkande 15 delvis som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

3. Särskilda utvecklingsinsatser (mom. 1)

Marianne Andersson i Vårgårda och Marianne Jönsson (båda c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 6 börjar med "Av budgetpropositionen" och slutar med "regeringens förslag" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att de särskilda utvecklingsinsatserna nu bör inriktas på i första hand två områden, nämligen miljöområdet och frågor som hänger samman med skolans internationalisering. Riksdagen bör anvisa 25 milj.kr. för ändamålet. Vad utskottet här anfört bör riksdagen med bifall till motion 1989/90:Ub203 yrkande 8 delvis samt med avslag på proposition 1989/90:100 och motionerna 1989/90:Ub317 yrkande 9 delvis, 1989/90:Ub807 yrkande 25 delvis och 1989/90:Ub825 yrkande 15 delvis som sin mening ge regeringen till känna.

dels att moment 1 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

1. beträffande *särskilda utvecklingsinsatser*

att riksdagen med bifall till motion 1989/90:Ub203 yrkande 8 delvis samt med avslag på proposition 1989/90:100 och motionerna 1989/90:Ub317 yrkande 9 delvis, 1989/90:Ub807 yrkande 25 delvis och 1989/90:Ub825 yrkande 15 delvis som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

4. Särskilda utvecklingsinsatser (mom. 1)

1989/90:UbU13

Björn Samuelson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 6 börjar med "Av budgetpropositionen" och slutar med "regeringens förslag" bort ha följande lydelse:

Utskottet föreslår att beloppet för särskilda utvecklingsinsatser höjs till 100 milj.kr. för nästa budgetår, vilket innebär en uppräkning av anslagsposten med 34 milj. kr. Höjningen är motiverad med anledning av behovet av ökade kulturinsatser i skolan, för utvecklingsinsatser gällande ökad ämnessamverkan i t.ex. skolans miljöundervisning m.m. Vad utskottet här anfört bör riksdagen med bifall till motion 1989/90:Ub317 yrkande 9 delvis, med anledning av proposition 1989/90:100 och med avslag på motionerna 1989/90:Ub203 yrkande 8 delvis, 1989/90:Ub807 yrkande 25 delvis och 1989/90:Ub825 yrkande 15 delvis som sin mening ge regeringen till känna.

dels att moment 1 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

1. beträffande *särskilda utvecklingsinsatser*

att riksdagen med bifall till motion 1989/90:Ub317 yrkande 9 delvis, med anledning av proposition 1989/90:100 och med avslag på motionerna 1989/90:Ub203 yrkande 8 delvis, 1989/90:Ub807 yrkande 25 delvis och 1989/90:Ub825 yrkande 15 delvis som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

5. Försöksverksamhet med dubbla valalternativ på grundskolans högstadium (mom. 2)

Ann-Cathrine Haglund, Birgitta Rydle och Birger Hagård (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 7 börjar med "Enligt vad" och slutar med "yrkande 1 avstyrks" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att en vidgad försöksverksamhet i syfte att skapa ett högstadium med olika valmöjligheter är värdefull. Utskottet förutsätter att verksamheten utformas i enlighet med den syn på kunskaper och färdigheter som redovisats i motion 1989/90:Ub801 (m).

Enligt utskottets mening bör ett högstadium med olika valmöjligheter utformas utifrån följande principer:

- De olika tillvalsmöjligheterna skall anges i läroplanen för att garantera kvaliteten på tillvalen.
- Varje elev skall ha möjlighet att välja flera alternativ. Valet skall avse dels ämnen som är obligatoriska (fördjupningskurser), dels sådana ämnen som inte är obligatoriska för alla (t.ex. ett eller två främmande språk utöver engelska).
- Antalet tillvalstimmar bör gradvis öka ju längre upp i högstadiet eleven når.

Vad utskottet här anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att moment 2 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

2. beträffande *försöksverksamhet med dubbla valalternativ på grundskolans högstadium*

att riksdagen med bifall till motion 1989/90:Ub226 yrkande 1 samt med anledning av motionerna 1989/90:Ub310 yrkande 1 delvis, 1989/90:Ub317 yrkandena 3 och 4, 1989/90:Ub323, 1989/90:Ub807 yrkande 21 delvis och 1989/90:Ub818 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

6. Försöksverksamhet med dubbla valalternativ på grundskolans högstadium (mom. 2)

Lars Leijonborg (fp), Carl-Johan Wilson (fp), Marianne Andersson i Vårgårda (c) och Marianne Jönsson (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 7 börjar med "Enligt vad" och slutar med "yrkande 1 avstyrks" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets mening bör en utvidgning av försöksverksamheten med två tillvalsämnen på grundskolans högstadium komma till stånd redan nästa läsår. Regeringen bör snarast ge SÖ ett uppdrag att bedriva försöksverksamhet genom timplanejämkning. I försöksverksamheten bör eleverna kunna kombinera ämnena fritt, även två moderna språk. När det gäller tillval av språk bör, utöver franska och tyska, spanska kunna komma i fråga, om tillgången på timresurser och behöriga lärare gör detta möjligt. Vad utskottet här anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att moment 2 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

2. beträffande *försöksverksamhet med dubbla valalternativ på grundskolans högstadium*

att riksdagen med bifall till motionerna 1989/90:Ub310 yrkande 1 delvis, 1989/90:Ub807 yrkande 21 delvis och 1989/90:Ub818 yrkande 1 och med anledning av motionerna 1989/90:Ub226 yrkande 1, 1989/90:Ub317 yrkandena 3 och 4 och 1989/90:Ub323 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

7. Ett framtida statsbidragssystem för grundskolan m.m. (mom. 3)

Ann-Cathrine Haglund (m), Lars Leijonborg (fp), Birgitta Rydle (m), Birger Hagård (m), Carl-Johan Wilson (fp) och Eva Goës (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 8 börjar med "Utskottet anser" och slutar med "läsåret 1990/91" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets mening bör riksdagen hos regeringen begära förslag till nya statsbidragsbestämmelser utifrån principen att statsbidraget skall beräknas per elev.

Ett nytt bidragssystem bör vidare vara så utformat att det garanterar kommuner i glesbygd sådana resurser att deras små skolor kan fortleva. Det elevrelaterade bidraget bör t.ex. kunna vara differentierat med

hänsyn till den geografiska och demografiska situationen i resp. kommun. En viss miniminivå för undervisningsinsatserna i en kommun måste garanteras. Det finns mycket att vinna på den överblick och förenkling som ett elevrelaterat bidragssystem kan ge.

Vad utskottet anfört om ett elevrelaterat statsbidragssystem för grundskolan bör riksdagen med bifall till motionerna 1989/90:Ub289, 1989/90:Ub801 yrkande 6, 1989/90:Ub804 yrkande 2 och 1989/90:Ub807 yrkande 5 och med avslag på motionerna 1989/90:Ub203 yrkandena 1, 3, 4, 5 och 6 samt 1989/90:Ub317 yrkandena 13 och 14 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att moment 3 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

3. *beträffande ett framtida statsbidragssystem för grundskolan m.m.*

att riksdagen med bifall till motionerna 1989/90:Ub289, 1989/90:Ub801 yrkande 6, 1989/90:Ub804 yrkande 2 och 1989/90:Ub807 yrkande 5 och med avslag på motionerna 1989/90:Ub203 yrkandena 1, 3, 4, 5 och 6, 1989/90:Ub215, 1989/90:Ub310 yrkande 3 samt 1989/90:Ub317 yrkandena 13 och 14 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

8. Ett framtida statsbidragssystem för grundskolan m.m. (mom. 3)

Marianne Andersson i Vårgårda och Marianne Jönsson (båda c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 8 börjar med "Utskottet anser" och slutar med "läsåret 1990/91" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att basresurssystemet bör behållas som en beräkningsteknisk metod när det gäller statsbidrag till grundskolan. Det särskilda basresursmedeltalet för mellanstadiet bör dock omgående avskaffas. Vidare bör samma delningstal för basresurser i samtliga årskurser i grundskolan snarast införas, så att storleken på klasserna i grundskolan kommer att uppgå till högst 25 elever. Vad utskottet här anfört i statsbidragsfrågan bör riksdagen med bifall till motionerna 1989/90:Ub203 yrkandena 1, 3, 4, 5 och 6 samt 1989/90:Ub317 yrkandena 13 och 14 och med avslag på motionerna 1989/90:Ub289, 1989/90:Ub801 yrkande 6, 1989/90:Ub804 yrkande 2 och 1989/90:Ub807 yrkande 5 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att moment 3 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

3. *beträffande ett framtida statsbidragssystem för grundskolan m.m.*

att riksdagen med bifall till motionerna 1989/90:Ub203 yrkandena 1, 3, 4, 5 och 6, 1989/90:Ub215, 1989/90:Ub310 yrkande 3 samt 1989/90:Ub317 yrkandena 13 och 14 och med avslag på motionerna 1989/90:Ub289, 1989/90:Ub801 yrkande 6, 1989/90:Ub804 yrkande 2 och 1989/90:Ub807 yrkande 5 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

9. Överlevnadsbidrag till fristående skolor med låg statsbidragsnivå (mom. 5)

1989/90:UbU13

Ann-Cathrine Haglund (m), Lars Leijonborg (fp), Birgitta Rydle (m), Birger Hagård (m) och Carl-Johan Wilson (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 9 börjar med "Utskottet har" och slutar med "temporärt stöd" bort ha följande lydelse:

Utskottet konstaterar att de fristående skolorna fortfarande har ekonomiska problem trots statsbidraget, eftersom bidraget är mycket lågt jämfört med bidragen till det kommunala skolväsendet. Utskottet har noterat att det ekonomiska läget för skolor med den lägsta bidragsnivån nu är mycket prekärt, bl.a. för Waldorfskolorna. Flera skolor hotas av konkurs. För stat och kommun innebär nedläggningar av fristående skolor att eleverna som gått där måste beredas plats i grundskolan, vilket är mer kostsamt för stat och kommun än att se till att de fristående skolorna kan leva vidare. Med hänsyn till de särskilda omständigheterna bör, i avvaktan på ett nytt statsbidragssystem för hela skolväsendet, ett temporärt bidrag lämnas som gör det möjligt att höja bidragsnivån för ifrågavarande fristående skolor från ca 40 % till ca 60 % av det genomsnittliga statsbidraget per elev i grundskolan. Nuvarande bidrag per elev enligt 13 § förordningen (1983:97) om statsbidrag till fristående skolor för skolpliktiga elever bör alltså höjas med 50 % fr.o.m. den 1 juli 1990. Förslag härom bör snarast läggas fram på tilläggsbudget för 1990/91. Ett bidrag på denna nivå bör lämnas även fortsättningsvis, tills ett mer definitivt bidragssystem kommit till stånd. Vad utskottet här anfört bör riksdagen med bifall till motion 1989/90:Ub269 och med anledning av motionerna 1989/90:Ub310 yrkande 4 och 1989/90:Ub804 yrkande 23 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att moment 5 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

5. beträffande *överlevnadsbidrag till fristående skolor med låg statsbidragsnivå*

att riksdagen med bifall till motion 1989/90:Ub269 och med anledning av motionerna 1989/90:Ub310 yrkande 4 och 1989/90:Ub804 yrkande 23 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

10. Överlevnadsbidrag till fristående skolor med låg statsbidragsnivå (mom. 5)

Marianne Andersson i Vårgårda och Marianne Jönsson (båda c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 9 börjar med "Utskottet har" och slutar med "temporärt stöd" bort ha följande lydelse:

Utskottet konstaterar att de fristående skolorna fortfarande har ekonomiska problem trots statsbidraget, eftersom bidraget är mycket lågt jämfört med bidragen till det kommunala skolväsendet. Utskottet har noterat att det ekonomiska läget för skolor med den lägsta bidragsnivån nu är mycket prekärt, bl.a. för Waldorfskolorna. Flera skolor

hotas av konkurs. Med hänsyn till de särskilda omständigheterna är det därför nödvändigt att till fristående skolor som i dag har den lägsta bidragsnivån lämna någon form av överlevnadsstöd. Utskottet föreslår att riksdagen skall anvisa 10 milj. kr. för ändamålet, vilket gör det möjligt att t.ex. höja bidragsnivån till ca 60 % av det genomsnittliga statsbidraget per elev i grundskolan. Vad utskottet här anfört bör riksdagen med bifall till motion 1989/90:Ub310 yrkande 4 och med anledning av motionerna 1989/90:Ub269 och 1989/90:Ub804 yrkande 23 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att moment 5 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

5. *beträffande överlevnadsbidrag till fristående skolor med låg statsbidragsnivå*

att riksdagen med bifall till motion 1989/90:Ub310 yrkande 4 och med anledning av motionerna 1989/90:Ub269 och 1989/90:Ub804 yrkande 23 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört samt till *Överlevnadsbidrag till fristående skolor med låg statsbidragsnivå* för budgetåret 1990/91 på riksstaten för upp ett reservationsanslag på 10 000 000 kr.

11. Överlevnadsbidrag till fristående skolor med låg statsbidragsnivå (mom. 5)

Eva Goës (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 9 börjar med "Utskottet har" och slutar med "temporärt stöd" bort ha följande lydelse:

Utskottet konstaterar att de fristående skolorna fortfarande har ekonomiska problem trots statsbidraget, eftersom bidraget är mycket lågt jämfört med bidragen till det kommunala skolväsendet. Med hänsyn till de särskilda omständigheterna bör riksdagen begära att regeringen omgående fastställer provisoriska statsbidragsbestämmelser för godkända fristående skolor, att gälla fr.o.m. läsåret 1990/91 tills ett mer definitivt statsbidragssystem för fristående skolor kommer till stånd. Dessa provisoriska bestämmelser skall syfta till att samma bidrag, som utgår till kommun för ett visst antal elever, skall utgå till godkänd fristående skola som har motsvarande antal elever, när det gäller basresurser, förstärkningsresurser, tilläggsbidrag, lokal skolutveckling och bidrag till arbetsgivaravgifter m.m. Vad utskottet här anfört bör riksdagen med bifall till motion 1989/90:Ub804 yrkande 23 och med anledning av motionerna 1989/90:Ub269 och 1989/90:Ub310 yrkande 4 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att moment 5 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

5. *beträffande överlevnadsbidrag till fristående skolor med låg statsbidragsnivå*

att riksdagen med bifall till motion 1989/90:Ub804 yrkande 23 och med anledning av motionerna 1989/90:Ub269 och 1989/90:Ub310 yrkande 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

12. Ett framtida statsbidragssystem för fristående skolor (mom. 6)

1989/90:UbU13

Ann-Cathrine Haglund (m), Lars Leijonborg (fp), Birgitta Rydle (m), Birger Hagård (m), Carl-Johan Wilson (fp) och Eva Goës (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 9 börjar med "Med motsvarande" och på s. 10 slutar med "skollagens bestämmelser" bort ha följande lydelse:

Ett framtida statsbidragssystem för fristående skolor bör vara så utformat att bidrag utgår per elev. Bidraget bör ligga på samma nivå som bidraget till kommunal skola och avse bidrag till såväl undervisningsinsatser i skolan och lärarnas fortbildning som arbetsgivaravgifter m.m. för verksamheten. Vad utskottet här anfört bör riksdagen med bifall till berörda motionsyrkanden som sin mening ge regeringen till känna.

dels att moment 6 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

6. beträffande *ett framtida statsbidragssystem för fristående skolor*

fall riksdagen med bifall till motionerna 1989/90:Ub219, 1989/90:Ub225 yrkande 2, 1989/90:Ub283, 1989/90:Ub306 och 1989/90:Ub807 yrkandena 6 och 7 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

13. Anslagsbeloppet (mom. 8)

Ann-Cathrine Haglund, Birgitta Rydle och Birger Hagård (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 10 börjar med "Utskottet avstyrker" och på s. 11 slutar med "21 368 700 000 kr." bort ha följande lydelse:

Utskottet har tidigare föreslagit att till anslaget B 8. Fortbildning m.m. skall överföras från förevarande anslag 58,3 milj.kr. avseende kompletteringsfortbildning, 255 milj.kr. avseende 80 % av medlen till lokalt utvecklingsarbete samt 100 milj.kr. av förstärkningsresursens icke undervisningsbundna del.

Vidare har utskottet förordat att 320 milj.kr. skall överföras från anslaget B 10. Särskilda insatser inom skolområdet till förevarande anslag (den undervisningsbundna delen av förstärkningsresursen).

Det av regeringen förordade bidraget om 66 milj.kr. till särskilda utvecklingsinsatser jämte 400 milj.kr. från förstärkningsresursens icke undervisningsbundna del samt ytterligare 36,5 milj.kr. från annat anslag (B 3) föreslås av utskottet överförda till förstärkningsresursens undervisningsbundna del. Det bör ankomma på regeringen att i 21 § förordningen (1978:345) om statsbidrag till driftkostnader för grundskolan m.m. göra erforderliga förändringar av koefficienter för beräkning av veckotimmar för förstärkningsresurser i enlighet med vad som förordats i motion 1989/90:Ub825. Detsamma bör ske beträffande hemspråksundervisning och stödundervisning i svenska enligt 30 och

32 §§ samma förordning. Vad utskottet här anfört bör riksdagen med bifall till motion 1989/90:Ub825 yrkandena 14, 15 delvis, 16, 17, 18, 19 och 20 samt med avslag på proposition 1989/90:100 och motionerna 1989/90:Ub203 yrkandena 8 delvis och 9, 1989/90:Ub317 yrkandena 1, 5, 7, 9 delvis, 10, 12 och 15, 1989/90:Ub318 yrkande 1 och 1989/90:Ub807 yrkande 25 delvis som sin mening ge regeringen till känna.

dels att moment 8 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

8. beträffande *anslagsbeloppet*

att riksdagen med bifall till motion 1989/90:Ub825 yrkandena 14, 15 delvis, 16, 17, 18, 19 och 20 samt med avslag på proposition 1989/90:100 och motionerna 1989/90:Ub203 yrkandena 8 delvis och 9, 1989/90:Ub317 yrkandena 1, 5, 7, 9 delvis, 10, 12 och 15, 1989/90:Ub318 yrkande 1 och 1989/90:Ub807 yrkande 25 delvis till *Bidrag till driften av grundskolor m.m.* för budgetåret 1990/91 anvisar ett förslagsanslag på 21 260 900 000 kr. samt som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

14. Anslagsbeloppet (mom. 8)

Lars Leijonborg och Carl-Johan Wilson (båda fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 10 börjar med "Utskottet avstyrker" och på s. 11 slutar med "21 368 700 000 kr." bort ha följande lydelse:

Som utskottet i det föregående redovisat bör anslagsposten Särskilda utvecklingsinsatser föras upp med 48 milj.kr. för nästa budgetår. Det innebär en minskning med 18 milj.kr. jämfört med regeringens förslag. Anslaget Bidrag till driften av grundskolor m.m. bör därför föras upp med $(21\ 368\ 700\ 000 - 18\ 000\ 000 =) 21\ 350\ 700\ 000$ kr.

dels att moment 8 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

8. beträffande *anslagsbeloppet*

att riksdagen med bifall till motion 1989/90:Ub807 yrkande 25 delvis och med avslag på proposition 1989/90:100 samt motionerna 1989/90:Ub203 yrkandena 8 delvis och 9, 1989/90:Ub317 yrkandena 1, 5, 7, 9 delvis, 10, 12 och 15, 1989/90:Ub318 yrkande 1 och 1989/90:Ub825 yrkandena 14, 15 delvis, 16, 17, 18, 19 och 20 till *Bidrag till driften av grundskolor m.m.* för budgetåret 1990/91 anvisar ett förslagsanslag av 21 350 700 000 kr.,

15. Anslagsbeloppet (mom. 8)

Marianne Andersson i Vårgårda och Marianne Jönsson (båda c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 10 börjar med "Utskottet avstyrker" och på s. 11 slutar med "21 368 700 000 kr." bort ha följande lydelse:

Som utskottet i det föregående redovisat bör anslagsposten Särskilda utvecklingsinsatser föras upp med 25 milj.kr. för nästa budgetår, en minskning med 41 milj.kr. jämfört med regeringens förslag.

Utskottet har uppfattningen att det bör finnas en särskild anslagspost om 100 milj.kr. under anslaget, att användas som stimulansbidrag vid kommunernas inköp av läromedel.

Anslaget Bidrag till driften av grundskolor m.m. bör därför för nästa budgetår föras upp med (21 368 700 000 — 41 000 000 + 100 000 000 =) 21 427 700 000 kr. Vad utskottet anfört om ett särskilt stimulansbidrag för kommunernas inköp av läromedel bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att moment 8 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

8. beträffande *anslagsbeloppet*

att riksdagen med bifall till motion 1989/90:Ub203 yrkandena 8 delvis och 9, med anledning av proposition 1989/90:100 och med avslag på motionerna 1989/90:Ub317 yrkandena 1, 5, 7, 9 delvis, 10, 12 och 15, 1989/90:Ub318 yrkande 1, 1989/90:Ub807 yrkande 25 delvis och 1989/90:Ub825 yrkandena 14, 15 delvis, 16, 17, 18, 19 och 20 till *Bidrag till driften av grundskolor m.m.* för budgetåret 1990/91 anvisar ett förslagsanslag på 21 427 700 000 kr. samt som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

16. Anslagsbeloppet (mom. 8)

Björn Samuelson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 10 börjar med "Utskottet avstyrker" och på s. 11 slutar med "21 368 700 000 kr." bort ha följande lydelse:

Utskottet föreslår att anslagsposten Särskilda utvecklingsinsatser förs upp med 100 milj.kr. och anslagsposten Kompletteringsfortbildning med 88,3 milj.kr., vilket innebär en uppräknig av anslagsposterna med sammanlagt 64 milj.kr. jämfört med regeringens förslag.

Vidare föreslår utskottet en ny anslagspost under anslaget, benämnd Vissa undervisningsåtgärder m.m., om 353 milj.kr. Medlen, som skall fördelas av SÖ, skall kunna användas för minskade undervisningsgrupper i skolan, 25 elever som delningstal för klasser med elever från både låg- och mellanstadiet, särskilt stöd till skolor i glesbygd, utvecklingsarbete för att främja elevers inflytande samt syo-verksamhet.

För att läraren skall kunna ha en rimlig chans att stödja varje elev måste undervisningsgrupperna i grundskolan minska. Detta kan enligt utskottets mening ske genom att minska klasstorleken genom mer undervisning i halvklass eller genom tillfälliga gruppindelningar. Utskottet föreslår 250 miljoner utöver regeringens förslag för minskning av undervisningsgrupperna.

För att B-klasserna i åk 3/4 inte skall missgynnas genom att vid tilldelningen av basresurser betraktas som en mellanstadielklass krävs det att de skall ha ett delningstal på 25 elever per klass. Utskottet föreslår därför ett anslag på 16 miljoner för detta ändamål.

Ett särskilt anslag för att ge skolor i glesbygd en möjlighet att överleva och utvecklas bör enligt utskottets mening finnas. Detta anslag innebär att man i framtiden kan undvika uppslitande strider som den i Drevdagen. Utskottet föreslår 10 miljoner som ett särskilt anslag för glesbygdsskolor.

Utvecklingsarbetet för att främja elevers inflytande gäller elevernas aktiva deltagande i planering, genomförande och utvärdering av undervisningen. Eftersom det enligt SÖ är så att ju högre upp i utbildningen man kommer desto mindre inflytande får eleverna måste det enligt utskottets mening finnas medel för ett forskningsanknutet utvecklingsarbete för att tillgodose elevernas berättigade krav på medinflytande. Utskottet föreslår 2 miljoner utöver regeringens förslag för sådant utvecklingsarbete.

För att uppmuntra eleverna att välja sin fortsatta inriktning efter intresse och möjligheter i stället för klass- och könsbundna val krävs enligt utskottets mening en kraftigt förstärkt syo-verksamhet. Utskottet föreslår 75 miljoner till utökad och förbättrad syo-verksamhet.

Anslaget Bidrag till driften av grundskolor m.m. bör för nästa budgetår föras upp med (21 368 700 000 + 64 000 000 + 353 000 000 =) 21 785 700 000 kr.

Vad utskottet här anfört om användningen av de ytterligare medel som utskottet förordat utöver regeringens förslag bör riksdagen med bifall till motionerna 1989/90:Ub317 yrkandena 1, 5, 7, 9 delvis, 10, 12 och 15 samt 1989/90:Ub318 yrkande 1, med anledning av proposition 1989/90:100 och med avslag på motionerna 1989/90:Ub203 yrkandena 8 delvis och 9, 1989/90:Ub807 yrkande 25 delvis och 1989/90:Ub825 yrkandena 14, 15 delvis, 16, 17, 18, 19 och 20 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att moment 8 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

8. beträffande *anslagsbeloppet*

att riksdagen med bifall till motionerna 1989/90:Ub317 yrkandena 1, 5, 7, 9 delvis, 10, 12 och 15 samt 1989/90:Ub318 yrkande 1, med anledning av proposition 1989/90:100 och med avslag på motionerna 1989/90:Ub203 yrkandena 8 delvis och 9, 1989/90:Ub807 yrkande 25 delvis och 1989/90:Ub825 yrkandena 14, 15 delvis, 16, 17, 18, 19 och 20 till *Bidrag till driften av grundskolor m.m.* för budgetåret 1990/91 anvisar ett förslagsanslag på 21 785 700 000 kr. samt som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Särskilda yttranden

1. Ett nytt statsbidragssystem för fristående skolor på längre sikt (mom. 5)

Marianne Andersson i Vårgårda och Marianne Jönsson (båda c) anför:

I annat sammanhang har vi föreslagit ett helt nytt statsbidragssystem för grundskolan. Med de förändringar och förenklingar som vi där föreslagit blir det fullt möjligt att föra över de fristående skolorna till samma statsbidragssystem som gäller för det allmänna skolväsendet. Då får också de fristående skolorna möjlighet att verka på likvärdiga ekonomiska villkor.

Vi noterar med tillfredsställelse att regeringen i budgetpropositionen tar ett steg i denna riktning genom att ge de fristående skolorna tillgång till statsbidraget för hemspråksundervisning och studiehandledning på hemspråket.

2. Återinförande av huvudlärar- och institutionsföreståndarskap (mom. 9)

Ann-Cathrine Haglund (m), Lars Leijonborg (fp), Birgitta Rydle (m), Birger Hagård (m) och Carl-Johan Wilson (fp) anför:

De farhågor för ämnesinstitutionerna som motion 1989/90:Ub807 redovisar finner vi värda att uppmärksamma. De kostnader som sammanhänger med ett återinförande av huvudlärare och institutionsföreståndare är emellertid inte klarlagda. Vi avser därför återkomma i frågan när det under nästa riksmöte blir aktuellt att diskutera utformningen av ett nytt statsbidrag till skolväsendet.